

POLITECHNIKA ŁÓDZKA

Między dworcem a rzeką

Nowe oblicze Metalurgii w Radomsku

Autor: Małgorzata Drozdowska

Promotor: dr hab. inż. arch. Jan Salm, prof. PŁ

WRZESIEŃ 2015

ZAWARTOŚĆ

Wstęp	3
Wybór tematu.....	3
Lokalizacja.....	4
Historia miasta i obszaru opracowania	4
Zagadnienie opracowania.....	6
Analizy uwarunkowań	8
Kontekst historyczny	8
Analiza kompozycji.....	8
Analiza komunikacji pieszej i kołowej.....	9
Analiza zieleni.....	9
Zagadnienia formalno – prawne	9
wytyczne projektowe	10
Charakterystyka wytycznych	10
Wstęp	10
Uwarunkowania zewnętrzne	11
Uwarunkowania kompozycyjne.....	11
Uwarunkowania komunikacyjne.....	13
Problematyka konserwatorska	14
Nawierzchnia	15
Zieleń.....	15
Opis projektu urbanistycznego	17
Idea projektu.....	17
Koncepcja układu przestrzennego i funkcjonalnego.....	18
Zagadnienia krajobrazowe, przyrodnicze i tematyka konserwatorska	19
Sad w fabryce.....	19
Wejście do miasta.....	20
Zielone osiedle.....	21
Ekomaszyna.....	22
Wypoczynek nad wodą.....	24
Zestawienie wskaźników urbanistycznych.....	25
Bibliografia	26
Źródła internetowe.....	26
Rysunki i plansze.....	27

WSTĘP

WYBÓR TEMATU

Dzisiaj w polskich miastach często spotykamy się z krajobrazem zdegradowanym i zniszczonym, a przecież "krajobraz urbanistyczny pełni wiele ról, między innymi jest czymś do oglądania, zapamiętywania i smakowania."¹ Chociaż mówi się o tym, że okres komunizmu odpowiedzialny jest za drastyczne pogorszenie jakości przestrzeni, to jednak paradoksalnie, po transformacji ustrojowej w 1989 r. sytuacja zaczęła pogarszać się jeszcze bardziej. Brak obligatoryjności sporządzania oraz posiadania planów miejscowych wprowadza często chaos do miast.² Niszczony są wartościowe budynki, a czasem całe układy urbanistyczne. Ludzie coraz częściej przestają utożsamiać się z miejscem swojego zamieszkania, nie czują się związani z miastem, w którym żyją. Dodatkowo, wokół nas postępuje proces komercjalizacji. Wolny czas spędza się w sklepach, na spacer można udać się do centrum handlowego zamiast do parku.

Pojęcie rewitalizacji oraz rehabilitacji w dzisiejszych czasach jest często powtarzane. Wielokrotnie jest również nadużywane. Istnieje jednak potrzeba poprawy jakości przestrzeni miejskiej. Szczególnie ważne są obszary, które opuszczone zostały przez przemysł, a niejednokrotnie znajdują się w centrum miasta. Większe miasta zaczęły sobie radzić z problemem opuszczonych fabryk, tworząc w nich przestrzenie biurowe czy mieszkalne. Sytuacja gorzej wygląda w małych miasteczkach, gdzie ludzie często nie doceniają industrialnej spuścizny. Tereny pofabryczne są dzielone pomiędzy wielu właścicieli i zagospodarowywane bez poszanowania dla historii miejsc.

ZDJĘCIE 1. WIDOK NA KOMIN I HALE METALURGII, PAŹDZIERNIK 2014

¹ Lynch Kevin, *Obraz Miasta*, Kraków: Wydawnictwo Archivolta Michał Stępień, 2011, s. xvii

² Tamże, s. x - xi

Dyplom ten jest próbą odpowiedzi na ten właśnie problem. Ma pokazać jedną z wielu możliwości zagospodarowania - zupełnie inną niż ta, którą wybrali dla tego miejsca władarze Radomska (na terenach dawnej Metalurgii ma powstać centrum handlowe).

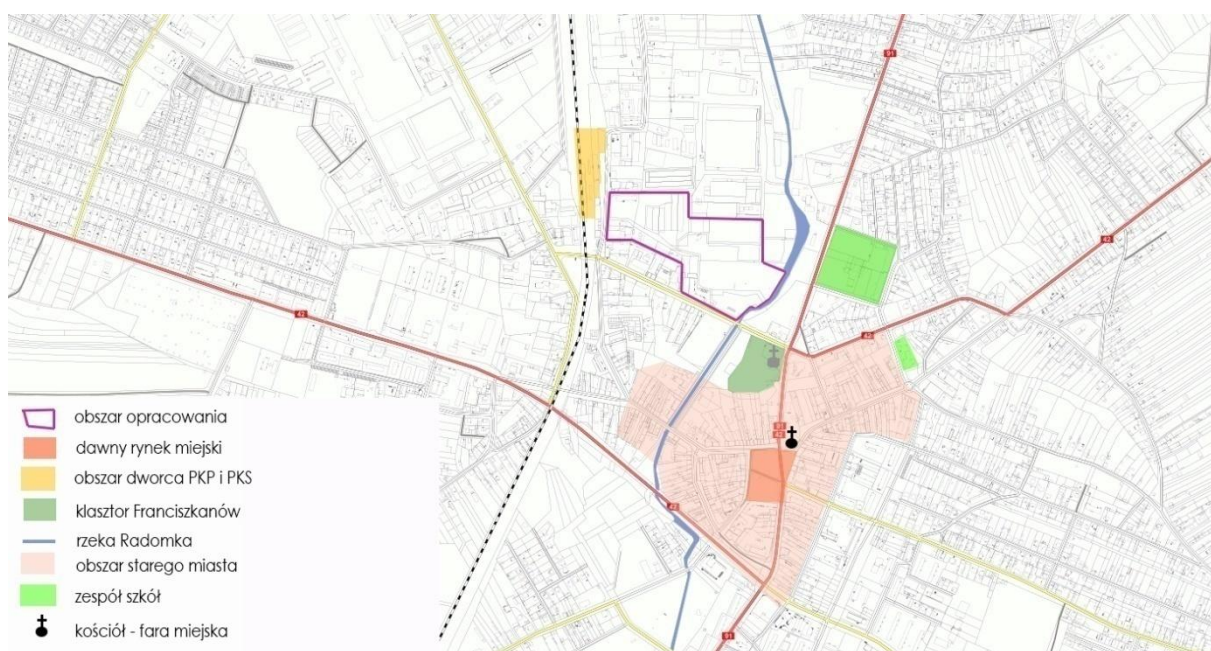
Temat ten został wybrany po przeanalizowaniu największych problemów centrum miasta Radomska, których nie brakuje. Jednak to tereny pofabryczne i brak planowego zagospodarowywania ich wydają się być obecnie najważniejszą kwestią do rozwiązania.

LOKALIZACJA

Radomsko leży na południowym krańcu województwa łódzkiego - sto kilometrów od Łodzi i czterdzieści kilometrów od Częstochowy. Jest to miasto posiadające około 50 tysięcy mieszkańców.

Obszar opracowania znajduje się w części miasta zaliczanej do jego centrum. Po jego zachodniej stronie znajduje się dworzec PKP i PKS, na południe klasztor franciszkański i historyczne centrum miasta, po wschodniej stronie rzeka Radomka, natomiast na północ znajdują się działające wciąż zakłady przemysłowe oraz oczyszczalnia ścieków.

Teren ten jest częścią najstarszej dzielnicy przemysłowej Radomska. W całości od XIX w. należał do zakładów Metalurgii, jednak obecnie jest on podzielony pomiędzy wielu właścicieli.

RYСУNEK 1. LOKALIZACJA WYBRANEGO OBSZARU W KONTEKŚCIE HISTORYCZNEGO CENTRUM

HISTORIA MIASTA I OBSZARU OPRACOWANIA

Oficjalnie uznaje się, że historia Radomska sięga XI wieku, jednak wiadomo, że osadnictwo na tym terenie pojawiło się wcześniej. Zachowały się ślady istniejącego na tzw. "Kopcu" zespołu osadniczego - grodu z podgrodziami. Powstało wokół niego kilka wsi służebnych. Około XII - XIII wieku zespół ten stracił na znaczeniu a ludność przeniosła się na południe, gdzie rozwinęła się osada targowa. Nieliczne źródła dotyczące historii miasta

podają, że jego lokacja nastąpiła między 1247 a 1266 rokiem.³ Drogi handlowe ze Śląska na Ruś oraz szlak solny z Bochni do Wielkopolski i na Mazowsze stały się najprawdopodobniej głównymi czynnikami miastotwórczymi. Istotny dla rozwoju osadnictwa był także kościół św. Lamberta – ośrodek kultu religijnego. Ponadto w 1288 roku do Radomska sprowadzono Franciszkanów. Klasztor i zakonnicy są obecni w mieście do chwili obecnej. Mieszkańcy miasta przez wieki trudnili się rolnictwem, handlem i drobnym rzemiosłem.

W drugiej połowie XIX wieku w strukturze gospodarczej miasta zaczęły zachodzić zmiany. Uruchomienie w 1848 roku kolei warszawsko - wiedeńskiej, przechodzącej przez Radomsko, stało się bodźcem do szybkiego rozwoju miasta. Zaczął prężnie działać przemysł, a liczba mieszkańców zwiększyła się czterokrotnie. Dzięki korzystnej lokalizacji miasta do Noworadomska przybyli kapitaliści francuscy a także wiedeńscy. Wówczas z inicjatywy francuza Piotra Chanove'a na terenach pomiędzy dworcem a centrum powstała fabryka, zwana do dziś Metalurgią. Bracia Thonet natomiast wybudowali w mieście fabrykę mebli giętych (co mogło dać początek "miastu stolarzy", jakim do chwili obecnej jest Radomsko).⁴ W późniejszym okresie do tych fabryk dołączyły także: huta szkła, odlewnia maszyn, odlewnia żeliwa oraz kolejne zakłady meblarskie: Ksawery Wünsche i S-ka, Mazovia oraz fabryka braci Kohn. Fabryki zajęły tereny, na których wcześniej znajdowały się łąki i sady. Dzięki szybkiemu rozwojowi gospodarstwu, zaczęto utwardzać ulice. Stworzono też plan regulacji miasta określający jego zabudowę. Rozwinęła się kultura i oświata.

Po odzyskaniu niepodległości w Radomsku nadal rozwijał się przemysł. Istniejące i kolejne powstające fabryki były miejscem pracy większości mieszkańców. Nad miastem górowały kominy, wieże kościelne i wieża ratusza. II Wojna Światowa przerwała równomierny rozwój Radomska.

II Wojna Światowa przyniosła miastu ogromne straty, także w infrastrukturze przemysłowej. Już pierwszego dnia wojny Radomsko zostało zbombardowane. Jednak po roku 1945 zaczęto rozbudowywać przemysł, co było związane z ambicjami władz nowego ustroju. Prężnie zaczęła działać Metalurgia (która po przejęciu przez państwo zmieniła nazwę na „Zakłady przemysłowe Komuna Paryska”) oraz Fabryka Mebli Giętych (FAMEG), która produkowała dla firmy IKEA najbardziej znane krzesło świata. Rozwinęła się infrastruktura miejska, do terytorium miasta włączone zostały podmiejskie obszary, powstały nowe dzielnice.

Przemiany ustrojowe, jak w wielu innych miastach, nie przysłużyły się rozwojowi sektora przemysłowego. Późniejsze lata przyniosły stopniowe zmniejszanie się roli przemysłu i przeniesienie zakładów produkcyjnych bardziej na obrzeża. Obecnie miasto stoi przed wyzwaniem zagospodarowania terenów pozostałych po fabrykach. Niestety duża część zabytkowych obiektów fabrycznych została przebudowana lub wyburzona.

³ Nowak Tomasz, Najstarsza topografia Radomska (do 1818r.). Przyczynek do dziejów miasta. W: Zeszyty Radomszczańskie: prace z dziejów Radomska i powiatu radomszczańskiego. T 3. Radomsko: Koło Polskiego Towarzystwa Historycznego w Radomsku, 2009, s. 23-48

⁴ Mieczysław Grzegorz, Firmy radomszczańskie w dwudziestoleciu międzywojennym: katalog. Radomsko: Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Radomsku, 2013, s. 233 - 235

ZDJĘCIE 2 WIDOK NA TEREN ZAKŁADÓW PRZEMYSŁOWYCH PÓŹNIEJSZEJ METALURGII, POCZĄTEK XX WIEKU – ŹRÓDŁO: MUZEUM REGIONALNE W RADOMSKU

ZAGADNIENIE OPRACOWANIA

Od czasu powstania specjalnej strefy ekonomicznej w Radomsku, przemysł wycofuje się z centrum miasta. Tereny pofabryczne przestają pełnić funkcję, z którą były związane przez ostatnie 150 lat. Miasto posiada obecnie duże obszary należące dawniej do Metalurgii, które wyłączone są z codziennego użytkowania przez wszystkich mieszkańców, a jednocześnie nie generują żadnego ruchu wokół siebie - stały się nieużytkami z pozostałościami podupadłej industrialnej zabudowy.

Obszar wybrany do opracowania w projekcie to część terenów Metalurgii, na których dzisiaj nie odbywa się już produkcja. Dawniej znajdowała się tam, sprawiająca wrażenie rozmieszczonej chaotycznie, zabudowa, która jednak w całości podporządkowana procesom technologicznym oraz komunikacji – stąd jej układ. Całość trzymał trakt boczny kolejowej okalający teren i wyznaczający miejsca, gdzie mogły stanąć kolejne budynki. Obecnie zostały tylko fragmenty obrysu boczny, jednak zachowany został jej ślad na planach tego obszaru. Teren został zdegradowany, usunięta została prawie cała zabudowa.

Kilka lat temu powstał pomysł budowy tzw. galerii handlowej na wzór łódzkiej Manufaktury. Specjalnie dla tego celu powstała spółka - Metalurgia Nieruchomości która miała czuwać nad budową i działaniem centrum handlowego. Jednak wraz z upływem czasu koncepcja ewoluowała z względnie przemyślanego projektu uwzględniającego historię miejsca i istniejącą

zabudowę do pomysłu budowy w tym miejscu kilku sklepów wielkopowierzchniowych, pawilonu handlowego i centralnie usytuowanego parkingu.⁵ Jest to powierzchowne potraktowanie problemu niezagospodarowanej przestrzeni w mieście, nie odnosi się w żaden sposób do historii miejsca jak i do otoczenia.⁶

RYSUNEK 2 PROJEKT CENTRUM HANDLOWEGO NA TERENIE METALURGII - ŹRÓDŁO WWW.RADOMSKO.NASZEMIASTO.PL

Ten projekt dyplomowy jest próbą rozwiązania głównych problemów pustych przestrzeni w mieście. Niezbędne dla ich określenia są dokładne analizy. Wnioski z nich doprowadzają do stworzenia ogólnych i szczegółowych wytycznych projektowych, które staną się ramą późniejszego projektu. Nie zmuszają one jednak do wyboru jednej, konkretnej drogi - dają szereg możliwości kreatywnego zagospodarowania przestrzeni.

Sam projekt jest swego rodzaju manifestem przeciwko komercjalizacji wszystkiego wokół nas, ma **pokazać alternatywną rzeczywistość**, gdzie przestaje być najważniejsza własność prywatna oraz chęć zysku za wszelką cenę. Tereny dawniej dostępne tylko dla pracowników fabryki zostają w ramach tego pomysłu **otwarte dla wszystkich** mieszkańców miasta. Najważniejsza jest **przeźródź wspólna**, publiczna, ale także **poszanowanie historii**, uchwycenie **genius loci** przy jednoczesnym wprowadzeniu w obszar **nowych funkcji**.

⁵ <http://www.metalurgia-nieruchomosci.pl/>

⁶ <http://radomsko.naszemiasto.pl/artukul/jak-bedzie-wygladala-galeria-handlowa-w-radomsku,3261776,artgal,t,id,tm.html>

ANALIZY UWARUNKOWAŃ

KONTEKST HISTORYCZNY

Wnioski:

1. Obszar przed wprowadzeniem przemysłu zajmowany był przez łąki i sady. Nie ma informacji mówiących o funkcjonowaniu tego terenu.
2. Przez obszar nie przechodził żaden ważny trakt – przed wprowadzeniem przemysłu zupełny brak skomunikowania terenu.
3. Koryto przepływającej we wschodniej części obszaru rzeczki Radomki zostało uporządkowane i skorygowane po powstaniu fabryki.
4. W XIX w. obszar został zabudowany obiektami przemysłowymi. Znajdował się na nim zakład przemysłu metalurgicznego.
5. Zabudowa w XIX i XX w. zmieniała się w zależności od potrzeb produkcyjnych. Zachowało się niewiele informacji dotyczących wyglądu poszczególnych budynków.
6. Na analizowanym obszarze znajdowała się rozbudowana sieć torów bocznic kolejowej. Zachowały się fragmenty torowiska dawnej bocznicy.
7. Po zaprzestaniu produkcji na wybranym obszarze rozpoczęło się stopniowe wyburzanie istniejącej zabudowy. Obecnie pozostało niewiele obiektów świadczących o industrialnej przeszłości obszaru.
8. Zatarte zostało główne wejście na teren fabryki prowadzące od ulicy Kościuszki. Zlikwidowana została istniejąca dawniej ulica Sadowa z epoki przedindustrialnej.
9. Wejście i wjazd od strony dworca zostało rozmyte – nie pełni obecnie żadnej funkcji oprócz chaotycznego parkingu.

ANALIZA KOMPOZYCJI

Wnioski:

1. Dominanta w postaci komina widoczna jest z bardzo wielu punktów analizowanego obszaru, a także z wielu innych bardziej oddalonych punktów w mieście.
2. Zachodnia część obszaru posiada gęstą, nieuporządkowaną zabudowę wymagającą uporządkowania z zachowaniem ważnych widoków i podkreśleniem układu urbanistycznego składającego się z kilku wewnątrz sprzężonych.
3. Wschodnia część obszaru w ostatnim czasie pozbawiona została zupełnie istniejącej tam historycznie zabudowy. Wymaga ona więc zupełnie nowego zagospodarowania.
4. Teren pozbawiony zabudowy posiada szerokie i ciekawe widoki na klasztor oraz centrum miasta.
5. Rząd hal fabrycznych znajdujący się w zachodniej części obszaru prowadzi oś ku dominancie (komin fabryczny) oraz zabytkowej hali fabrycznej.
6. Na całym obszarze zachowały się fragmenty torów bocznic kolejowej oraz jej ślady w terenie - pozostałości bocznicy spinają kompozycję.
7. Zieleń wysoka tworzy ciekawe domknięcia obszaru, naprowadza wzrok na istotne punkty, dopełnia kompozycję.
8. Rzeka Radomka stanowi wschodnią granicę obszaru opracowania. Obecnie nie tworzy kompozycji krajobrazowej z otaczającym ją terenem – została zasłonięta, chociaż powinna być eksponowana.

ANALIZA KOMUNIKACJI PIESZEJ I KOŁOWEJ

Wnioski:

1. Teren otacza ważny ciąg pieszy wschód - zachód (dworzec PKP i PKS - zespół szkół) oraz równie istotny ciąg komunikacyjny łączący centrum miasta z dworcem PKP i PKS. Ciągi te nakładają się na siebie od dworca do al. Jana Pawła II.
2. Obszar otoczony jest przez ważne dla ruchu samochodowego ulice: Kościuszki od południa, Reymonta od zachodu i Narutowicza od wschodu.
3. Teren jest w większej części wyłączony z przestrzeni miejskiej poprzez bariery komunikacyjne, jakimi są ogrodzenia – część wschodnia obszaru jest zupełnie niedostępna dla pieszych oraz zmotoryzowanych.
4. Istniejące przejście, tworzące dawniej główne wejście na teren fabryki, straciło swoją funkcję - obecnie pełni rolę parkingu i zostało wtórnie podzielone.
5. Parkingi przy ulicy Reymonta sprawiają, że przestrzeń jest nieuporządkowana i chaotyczna - zatarta została granica pomiędzy przestrzenią dla pieszych a parkingiem.

ANALIZA ZIELENI

1. Wokół analizowanego obszaru znajduje się zieleń wysoka tworząca szczytkowe szpalery prowadzące wzrok oraz kilka skupisk drzew.
2. Zieleń wysoka znajdująca się na obszarze oraz wokół niego warta jest zachowania.
3. We wschodniej części obszaru dominuje zieleń niska w postaci traw i krzewów.
4. Analizowanemu obszarowi towarzyszą tereny zielone w postaci boiska miejskiego od strony południowej oraz parku od strony południowo - wschodniej.

ZAGADNIENIA FORMALNO – PRAWNE

Opracowywany obszar jest własnością kilku prywatnych właścicieli. Podzielony został wtórnie. Wcześniej w całości należał do zakładów przemysłowych Metalurgia. Obecnie nad całością pieczę trzyma spółka Metalurgia Nieruchomości.

Dla wybranego terenu sporządzony został Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Radomsku Nr XXIII/167/12 z dnia 21 marca 2012 r.⁷ Jest on jednak dedykowany sklepom wielkopowierzchniowym i narzuca on stworzenie w tym miejscu centrum handlowego. Projekt ten jest polemiką z takim podejściem do projektowania miast i celowo pomija w większości ustalenia planu.

⁷ <http://www.bip.radomsko.pl//>

WYTYCZNE PROJEKTOWE

CHARAKTERYSTYKA WYTYCZNYCH

Wytyczne projektowe dotyczą najważniejszych zagadnień wynikających z przeprowadzonych analiz. Określone zostały zagadnienia odnoszące się do kompozycji, komunikacji, estetyki i problematyki konserwatorskiej, nawierzchni oraz zieleni. Wytyczne mają na celu nakreślenie właściwego kierunku projektowania przy jednoczesnym uwzględnieniu różnorodności rozwiązań, które mogą być na opracowywanym obszarze zastosowane. Dzięki nim powstający projekt uzyska niezbędną spójność, wpisze się w industrialną historię i połączy się ze strefą historycznego centrum miasta.

WSTĘP

Wybrany obszar znajduje się na północ od historycznego centrum miasta w pobliżu dworca PKP i PKS. Jest on ok. pięciokrotnie większy od placu 3-go Maja, będącego powiększonym rynkiem miejskim (9,5 ha do 1,9 ha). Teren wymaga rehabilitacji, przywrócenia go miastu po wielu latach wyłączenia z użytkowania przez wszystkich mieszkańców. Miejsce to powinno przypominać o swojej przeszłości - zarówno tej industrialnej, jak i wcześniejszej, kiedy to znajdowały się tam głównie łąki i sady. Ze względu na swoje położenie obszar ten powinien zapraszać do miasta. Wymaga on rozważnej adaptacji, takiej by nie stał się konkurencją dla historycznego centrum, a jedynie pełnił ważne funkcje pomocnicze. Rozwój tego miejsca powinien być spokojny, zrównoważony, wykorzystujący w całości wielki potencjał, który posiada.

Projektując, powinno się kłaść nacisk na pieszych oraz rowerzystów. Samochody, których jednak nie da się zupełnie pominąć w dzisiejszych realiach, nie powinny tworzyć ogromnych skupisk wzorem wielkopowierzchniowych parkingów przy centrach handlowych. Niezbędną przestrzeń do parkowania powinno rozbijać się na parkingi znajdujące się w bryłach nowych budynków oraz niewielkie parkingi wkomponowane w krajobraz.

Należy zachować i wyeksponować nieliczne, pozostałe elementy architektury przemysłowej (np. hale produkcyjne czy wiaty rowerowe), nawet jeśli wydają się one nieatrakcyjne. Nadają one niepowtarzalny klimat, gdyż są "świadkami historii" minionych czasów oraz elementami identyfikacji miejsca - śladami industrialnej funkcji tego obszaru. Podczas projektowania należy wykorzystywać głównie materiały spotykane dawniej na terenach zakładu Metalurgii, czyli: stal, żeliwo, szkło, cegłę, kamień polny, drewno, beton. Materiały te powinny znaleźć swoje zastosowanie zarówno w elewacjach budynków jak i w obiektach małej architektury. Dopuszczalne są jednak też nowoczesne i ciekawe rozwiązania materiałowe pasujące do miejsca i podkreślające obiekty.

"Każdy obywatel ma niezliczone skojarzenia z jakąś częścią swojego miasta, obraz, który nosi, jest nasiąknięty wspomnieniami i znaczeniami".⁸ Z tego też powodu przekształcenia wybranego terenu powinny uwzględniać wyobrażenia i wspomnienia mieszkańców miasta. Nie należy zmieniać zupełnie i drastycznie wizerunku tego miejsca.

⁸ Lynch Kevin, *Obraz Miasta*, Kraków: Wydawnictwo Archivolta Michał Stępień, 2011, s. 2

Obszar powinien dawać możliwość odpoczynku mieszkańcom miasta, stać się miejscem rekreacji. Powinien przy tym pozostać niekomercyjny, zazieleniony a jednocześnie stale przypominać o swojej historii oraz o historii i dziedzictwie Radomska.

UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE

Uwarunkowania zewnętrzne wynikają głównie z zagospodarowania przestrzennego strefy historycznego centrum miasta Radomska. Istotę problemu stanowi również tło historyczne opracowywanego obszaru. Uwarunkowania te są zbiorem zaleceń, które sformułowane zostały po wykonaniu analiz: komunikacyjnej, kompozycyjnej, historycznej, funkcjonalnej.

1. Umożliwienie oglądania dominanty urbanistycznej (komina fabrycznego) z odległych punktów w mieście (ekspozycja bierna).
2. Odizolowanie obszaru od znajdującej się w sąsiedztwie oczyszczalni ścieków.
3. Odizolowanie obszaru od terenów przemysłowych, na których nadal trwa proces produkcyjny, z uwzględnieniem możliwości połączenia w przyszłości tych terenów.
4. Wpisanie projektowanego obszaru w planowany przebieg rekreacyjnej trasy pieszo – rowerowej biegnącej wzdłuż Radomki.
5. Uwzględnienie przywrócenia historycznego układu dawnej ulicy Sadowej, która daje możliwość przywrócenia ogólnodostępnej komunikacji kołowej i pieszej na terenie dawnych zakładów przemysłowych Metalurgii oraz Fabryki Mebli Braci Thonet.

UWARUNKOWANIA KOMPOZYCYJNE

Uwarunkowania kompozycyjne podzielone zostały na ogólne oraz szczegółowe. Ogólne odnoszą się do czterech wyróżnionych problemów: miejsc, obszarów, osi i panoram, natomiast szczegółowe mówią o obiektach. Uwarunkowania kompozycyjne stanowią ważną część wytycznych projektowych, ponieważ to głównie od nich zależy odbiór wizualny całego obszaru. Opracowane zostały na podstawie badań nad kompozycją K. Wejcherta⁹, J. Bogdanowskiego¹⁰, G.Cullena¹¹ i są wynikiem analizy kompozycji opracowywanego obszaru.

[UWARUNKOWANIA OGÓLNE - OSIE]

1. Należy tak kreować przestrzeń, aby zachować najważniejsze osie widokowe na komin fabryczny - od strony dworca, od strony zespołu szkół oraz od strony dawnego wejścia na teren fabryki od ulicy Kościuszki - rysunek 1.
2. Drugorzędne osie widokowe nie muszą być zachowane, sugeruje się jednak ich zaznaczenie np. w postaci prześwitów w zabudowie czy też zieleni - rysunek 1.

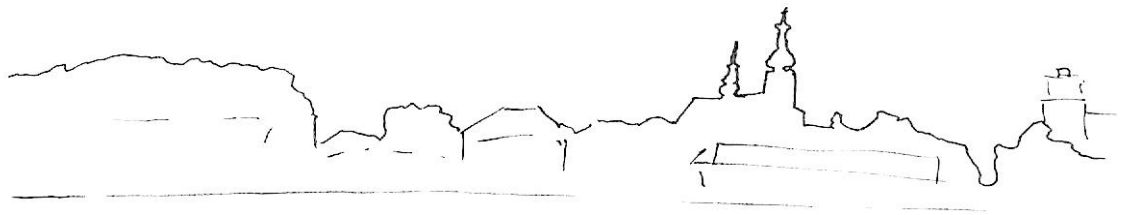
[UWARUNKOWANIA OGÓLNE - PANORAMY]

3. Należy tak kształtować zabudowę, nowe nasadzenia, małą architekturę, poziomy terenu, aby zachować otwarte widoki na panoramę centrum miasta (klasztór, wieże kościoła farnego, wieża ratusza) - rysunek 1.

⁹ Wejchert Kazimierz, Elementy kompozycji urbanistycznej. Warszawa: Wydawnictwo Arkady, 2008

¹⁰ Bogdanowski Janusz, Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydaw. Polskiej Akademii Nauk, 1976

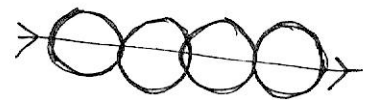
¹¹ Cullen Gordon, Obraz miasta. Warszawa: Ośrodek Brama Grodzka Teatr NN, 2011

4. Należy zachować i podkreślić otwarty widok z podłużnego placu w STREFIE II na komin i historyczną halę.

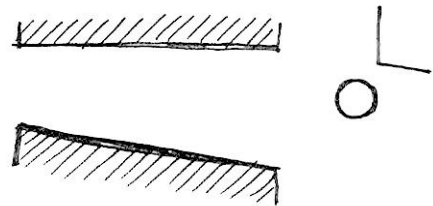
[UWARUNKOWANIA OGÓLNE - OBSZARY]

5. Należy zaakcentować i wyróżnić miejsca wejściowe na projektowany obszar (STREFA I, STREFA III, STREFA VI) - rysunek 1. Sugeruje się stworzenie wrażenia bramy np. poprzez zastosowanie zieleni szpalerowej, lekkiej konstrukcji stalowej lub budynku.
6. Projektowany obszar powinien w STREFACH I, II, III zachować kompozycję wnętrz sprzężonych. Należy zbudować lub uzupełnić istniejący model urbanistyczny, gdzie pieszy przechodzi z jednego wnętrza urbanistycznego do kolejnego.

[UWARUNKOWANIA OGÓLNE - MIEJSCA]

7. Istnieje konieczność przywrócenia rangi dawnemu wejściu na teren fabryki Metalurgii (STREFA III), przy ulicy Kościuszki. Należy przywrócić istniejącą w XIX i początkach XX wieku ulicę Sadową.
8. Należy zachować i podkreślić podłużny kształt placu w STREFIE II, tak aby nakierowywał on z jednej strony na plac z dominantą (kominem) a z drugiej strony prowadził do dworca - rysunek 1.

[UWARUNKOWANIA SZCZEGÓŁOWE - OBIEKTY]

9. Należy wzdłuż przywróconej ulicy (STREFA III) wytworzyć plac (z istniejącą zabytkową halą i kominem). Sugeruje się wprowadzenie zabudowy stanowiącej tło, o nieagresywnej formie i barwie, zieleni tworzącej pierzeję lub innych form architektonicznych dających wrażenie pierzei (np. stalowa instalacja).
10. Przy ulicy Reymonta należy wprowadzić zabudowę porządkującą pierzeję. Zabudowa musi umożliwiać przejście w głąb STREFY I oraz STREFY II poprzez otwarty parter. Należy stworzyć przestrzeń publiczną w postaci placu lub pasażu pieszego, który wraz z projektowaną zabudową uporządkuje i zaakcentuje wejście na teren fabryki i do miasta. Zabudowa nie powinna przekraczać wysokości 10 m.
11. Pomiędzy istniejącą kamienicą (ul. Kościuszki 4) a Radomką należy zaproponować budynek o maksymalnej wysokości równej tej kamienicy, będący kontynuacją pierzei ul. Kościuszki. Zaproponowana zabudowa powinna rytmem podziałów pionowych i poziomych nawiązywać do sąsiednich XIX wiecznych kamienic, jednak powinna być nowoczesna w formie, niehistoryzująca.
12. Zaleca się zaznaczenie w terenie miejsc, gdzie istniała zabudowa przemysłowa. Miejsca te powinny stworzyć spójną kompozycję wraz z istniejącą zabudową oraz zielenią.

UWARUNKOWANIA KOMUNIKACYJNE

Opracowywany obszar wykazuje dużą dysfunkcję pod względem komunikacyjnym. Wtórnie podzielony pomiędzy wielu właścicieli, nie posiada prawie w ogóle komunikacji wewnątrz. Wytyczne dotyczące komunikacji mają za zadanie stworzenie zasad, według których należy przywrócić ruch pieszzy i kołowy na opracowywanym obszarze. Uwzględniają one główne ciągi komunikacyjne, potrzeby wynikające z analizy komunikacji oraz zasady zrównoważonego rozwoju.

[TWORZENIE, PRZYWRÓCENIE]

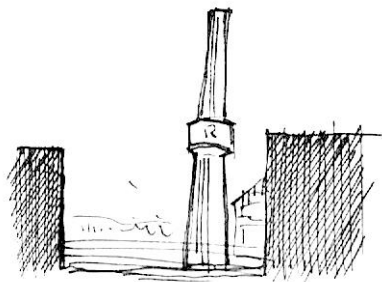
1. Opracowywany obszar powinien zostać ponownie scalony, by tak jak dawniej tworzyć spójną całość bez niepotrzebnych barier komunikacyjnych wynikających z podziału terenu.
2. W STREFIE III od strony ulicy Kościuszki należy wyraźnie zaakcentować dawne wejście na teren fabryki. Należy stworzyć ciąg pieszzy kierujący pieszych na projektowany obszar.
3. W STREFACH I oraz VI należy zaprojektować nowe wejście na opracowywany obszar. Powinien on uwzględniać ważny ciąg komunikacyjny dworzec - szkoła.
4. Należy wyznaczyć pasaże piesze, ścieżki dla pieszych oraz dla rowerów. Należy uwzględnić ważny ciąg pieszzy wschód - zachód (szkoły - dworzec) oraz planowaną ścieżkę rekreacyjną wzdłuż Radomki - północ - południe.
5. Należy wyznaczyć niezbędne w komunikacji drogi dla ruchu kołowego z ograniczeniem ruchu w STREFACH I, II, III, IV, VIII.
6. Należy przywrócić dawną ulicę Sadową poprzez zaprojektowanie drogi dla ograniczonego ruchu kołowego pasażu dla ruchu pieszego.
7. W nowoprojektowanej zabudowie należy rozwiązać problem parkowania głównie poprzez tworzenie podziemnych lub naziemnych parkingów w bryle budynków.
8. Należy zaproponować wkomponowane w krajobraz niewielkie parkingi znajdujące się przy drogach wyznaczonych do ruchu kołowego. Parking powinien tworzyć skupisko maksymalnie 10 samochodów.
9. W STREFIE VI należy zaprojektować kładki dla pieszych ułatwiające komunikację pieszą w głównym ciągu pieszym od dworca do centrum oraz do zespołu szkół.

[UTRZYMANIE, ZACHOWANIE]

10. Należy zachować możliwość przejścia pieszego w STREFACH I, II, III oraz rozszerzyć tę możliwość o pozostałe STREFY.
11. Należy zachować zielony bufor przy rzece Radomce (kierunek północ - południe), w którym znajdują się ciągi komunikacyjne piesze oraz rowerowe.

[LIKWIDACJA, USUNIĘCIE]

12. Należy usunąć istniejące bariery komunikacyjne (ogrodzenia) wynikające z wtórnego podziału terenu w STREFACH III, VI, VII - rysunek 1.
13. Należy usunąć istniejące parkingi znajdujące się w STREFIE III, aby umożliwić przywrócenie rangi dawnemu wejściu na teren fabryki oraz stworzenie istniejącej dawniej ulicy Sadowej.

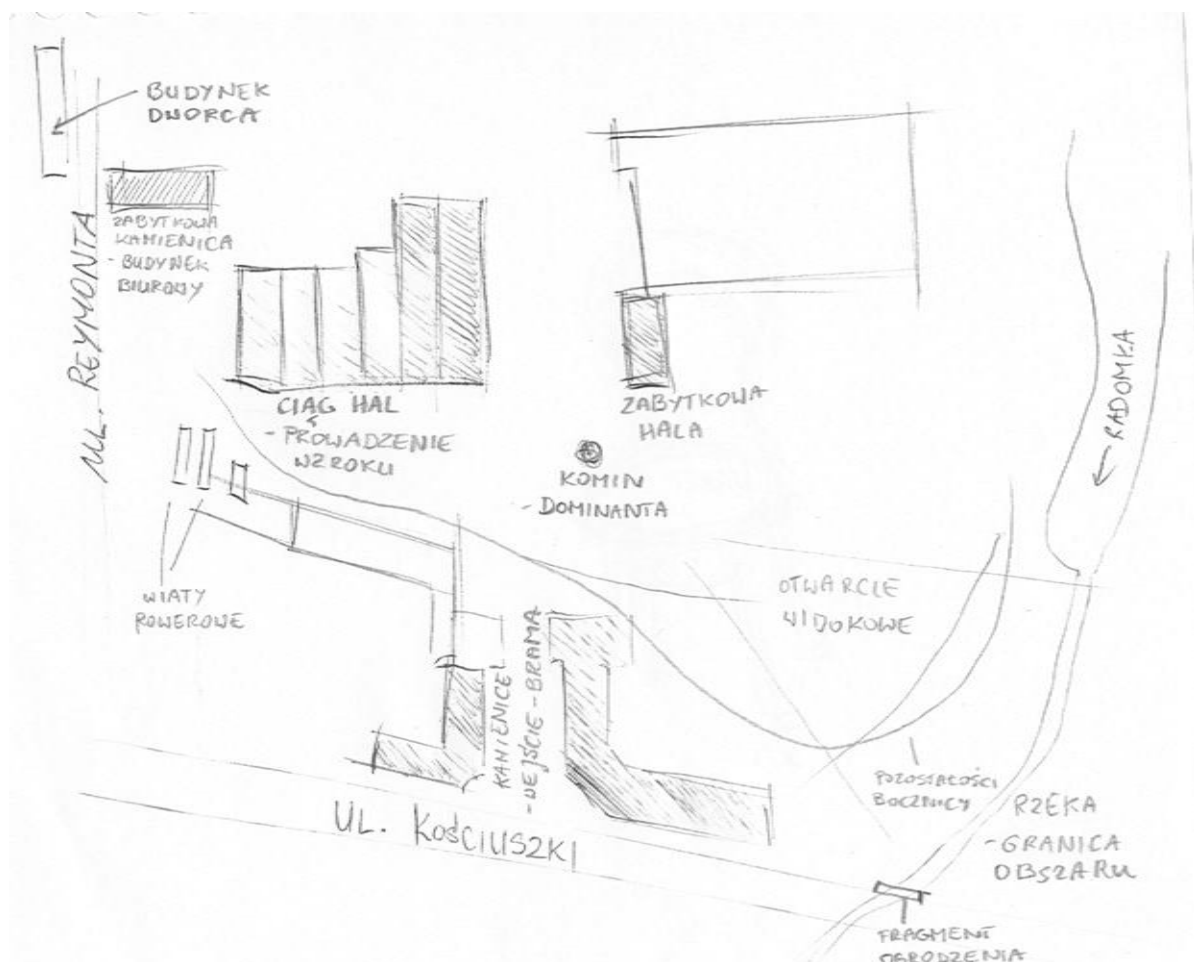
14. Należy zlikwidować znajdujący się przy ulicy Reymonta w STREFIE I parking.

PROBLEMATYKA KONSERWATORSKA

Opracowywany obszar posiada industrialną historię, która w dzisiejszych czasach została zatarta prawie zupełnie. Upadek przemysłu, wtórny podział nieruchomości, chęć skomercjalizowania terenu doprowadziły do ogromnych zniszczeń, wyburzenia większości przemysłowej zabudowy. Obszar ten wymaga ponownego zagospodarowania z uwzględnieniem wytycznych dotyczących problematyki konserwatorskiej. Wytyczne te są zapobiegawcze, nie zalecają rekonstrukcji i prób odtworzenia dawnej zabudowy ze względu na ubogie materiały historyczne. W sytuacji tak dużej degradacji należy stworzyć zagospodarowanie terenu szanujące dawny przemysłowy klimat, uwzględniające jego fabryczną estetykę i chroniące każdy pozostały element, będący śladem industrialnej przeszłości.

Istniejące wciąż historyczne komponenty dzielą się na:

- elementy zabudowy: ciąg hal fabrycznych, hala fabryczna ceglana, komin ze zbiornikiem wodnym, budynek biurowy, dwie kamienice od strony ulicy Kościuszki;
- elementy małej architektury: dwie wiaty rowerowe, fragment ceglano - stalowego ogrodzenia wraz z bluszczem nad rzeką Radomką, hydranty i ich oznaczenia graficzne, tory z bocznicą kolejowej.

RYСУNEK 3 SCHEMAT NAJWAŻNIEJSZYCH ELEMENTÓW OBSZRU OPRACOWANIA

[ISTNIEJĄCE ELEMENTY ZABUDOWY I MAŁEJ ARCHITEKTURY INDUSTRIALNEJ]

1. Należy chronić wszystkie wymienione wcześniej, istniejące elementy, będące śladami industrialnej przeszłości (zarówno zabudowę jak i małą architekturę).
2. Należy odnowić i wyeksponować wszystkie istniejące elementy małej architektury, będące śladami industrialnej przeszłości opracowywanego obszaru.
3. Istnieje konieczność podjęcia prac konserwatorskich przy kominie fabrycznym będącym dominantą urbanistyczną. Sugeruje się zachowanie obecnej kolorystyki oraz litery R namalowanej na znajdującym się na kominie zbiorniku wodnym.
4. Należy podjąć prace konserwatorskie w zabytkowej hali fabrycznej znajdującej się w STREFIE III. Sugeruje się pozostawienie obecnego koloru cegły, uzupełnienie ślusarki okiennej i naprawę lub wymianę dachu hali.
5. Należy poprawić estetykę hal znajdujących się w STREFIE II poprzez usunięcie dobudówek a także ujednoczenie kolorystyki.

[ZBURZONE ELEMENTY ZABUDOWY INDUSTRIALNEJ]

6. Sugeruje się wyeksponowanie na ścianach budynków sąsiednich istniejących rysunków elewacji zburzonych hal fabrycznych w STREFACH II oraz IV.
7. Należy zachować i wyeksponować przebieg torowiska bocznic kolejowej w miejscach, gdzie tory zostały zachowane. Należy zaznaczyć nieistniejące elementy bocznic (tory, szlabany, wjazdy) w sposób nie będący rekonstrukcją - rysunek 3.
8. Należy zaznaczyć w terenie zburzone elementy zabudowy industrialnej. Sugeruje się zastosowanie lekkich konstrukcji, przeziernych materiałów, zaznaczenia w posadzce, użycia światła lub też innych współczesnych rozwiązań nie będących rekonstrukcją.

NAWIERZCHNIA

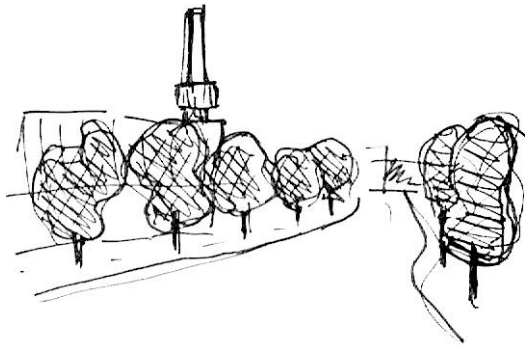
Nawierzchnia na opracowywanym terenie nie jest jedynie podłożem służącym przemieszczaniu się pieszych czy też pojazdów. Mówi ona także o historii tego miejsca, staje się lekcją historii. Wytyczne dotyczące nawierzchni mają za zadanie chronić i uwypuklić jej misję.

1. Należy rozróżnić za pomocą zastosowanych materiałów lub też różnicą poziomów istniejące ciągi komunikacyjne od nowych.
2. Posadzki swym charakterem i materiałami powinny nawiązywać do materiałów używanych w budynkach fabrycznych. Powinny być spójne z całą kompozycją placów, ścieżek i przejść. Sugeruje się, aby zaprojektowane były w neutralnych kolorach - tak, aby tworzyły tło kompozycji.
3. Należy zaznaczyć w posadzce miejsca, gdzie istniała zabudowa. Istnieje możliwość stworzenia miejscowych obniżeń lub podniesień terenu. Do zaznaczenia zabudowy sugeruje się zastosowanie materiałów używanych w budynkach fabrycznych.
4. W STREFACH V, VI, VIII przynajmniej 70% nawierzchni powinna stanowić nawierzchnia nieutwardzona (zieleń niska).
5. Wszystkie miejsca, w których pozostały tory bocznic kolejowej należy wyeksponować w posadzce. Dotyczy to również miejsc wewnątrz projektowanych budynków oraz obszarów, w których tory będą w zieleni.

ZIELEŃ

Na opracowywanym obszarze zieleń pełnić powinna kluczową rolę. Teren poddany rekultywacji powinien jednocześnie przypominać o industrialnej przeszłości, jak i dawać

możliwość wypoczynku wśród zieleni mieszkańcom miasta. Sięgać też powinien głębiej do swojej historii, kiedy to znajdowały się tu sady i łąki. Wytyczne dotyczące zieleni nie narzucają kierunku projektowania a jedynie dają wskazówki. Zawierają tylko najistotniejsze kwestie, resztę pozostawiając pomysłom projektanta.

1. Należy zachować i uzupełnić szpalery drzew wzdłuż ulicy Kościuszki oraz szpaler prowadzący oś pomiędzy ulicą Reymonta a kominem fabrycznym (dominantą).
2. Należy zachować istniejące skupisko zieleni iglastej wysokiej w STREFIE I oraz wkomponować je w projektowany pasaż lub plac.
3. W STREFACH IV, V, VI, VIII należy wprowadzić zielen niską. Powinna ona stanowić min. 60% nawierzchni w tych strefach.
4. W STREFACH IV, V, VI, VIII istnieje możliwość wprowadzenia drzew i krzewów owocowych pełniących rolę sadu miejskiego.
5. Należy stworzyć wrażenie przenikania się elementów przyrody - z epoki przedindustrialnej z motywami przemysłowymi oraz zagospodarowaniem współczesnym - projektowanym.

OPIS PROJEKTU URBANISTYCZNEGO

IDEA PROJEKTU

Tworzeniu projektu przyświecała chęć przeciwstawienia się konsumpcyjnej i komercyjnej rzeczywistości. Obecnie na wybranym do opracowania obszarze powstaje centrum handlowe, którego centralnym założeniem jest wielkopowierzchniowy otwarty parking. Praca ta jest głosem ludzi, którzy nie chcą spędzać czasu wolnego w centrach handlowych, nie chcą kupować warzyw i owoców w supermarketach, nie chcą jeść wysoko przetworzonych produktów.

W dzisiejszych czasach powoli na świecie powraca idea działania w małych wspólnotach. Społeczeństwo zaczyna być zmęczone anonimowością w mieście, jednak bez odpowiednich narzędzi i bodźców nie potrafi się zrzeszać, działać dla dobra wspólnego. Architekci tworząc przestrzenie publiczne czasem próbują ukierunkować ludzi z nich korzystających na wspólne działanie, organizowanie się. W Polsce takich inicjatyw jest jeszcze bardzo niewiele, częściej zdarzają się w dużych miastach i są to inicjatywy oddolne. Projekt ten ma być odpowiedzią na nadchodzące zmiany w świadomości mieszkańców miast. Ma pokazać, że dobre zmiany nie muszą zaczynać się od stolic, ale mogą zapoczątkować je niewielkie miasteczka, które na pozór nie mają nic interesującego do zaoferowania. Idea współdziałania stała się zatem motywem przewodnim dla projektu. Daje mieszkańcom możliwość współpracy z innymi przy jednoczesnym uzyskiwaniu własnych korzyści.

Tereny poprzemysłowe w Radomsku znajdują się pomiędzy dworcem a centrum miasta. Przez ponad sto lat były zamknięte i niedostępne. Poprzez scalenie obszaru i jego otwarcie, mieszkańcy mogą korzystać z niego w pełni. Stworzenie przestrzeni publicznych będących zespołem ciągów pieszych i placów umożliwi przejście od dworca do historycznego centrum a także do zespołu szkół znajdujących się na wschód od opracowywanego obszaru.

Koncepcja projektowa nawiązuje do powstających już na całym świecie parków industrialnych, takich jak np. Zhongshan Shipyard Park zaprojektowanego przez Turenscape¹² czy Parco Dora w Turynie stworzonego przez Landscape Architecture|Lead design: Latz+Partner¹³. Tworzy się je na terenach dawnych zakładów przemysłowych, kopalń, stoczni, itp. uwzględniając pozostałą zabudowę, często czysto techniczną. Jednocześnie projekt łączy tą tematykę z ideą miejskiego ogrodnictwa (przykładowa realizacja to np. Landgrab City zespołu projektowego: Joseph Grima, Jeffrey Johnson i Jose Esparza na Hongkong Biennale of Architecture¹⁴). Połączenie tych dwóch tematów daje duże możliwości i pokazuje współczesne trendy, którymi należy kierować się, chcąc tworzyć w myśl zasad zrównoważonego rozwoju i z poszanowaniem dla historii oraz zastanego krajobrazu. Dodatkowo kreowana przestrzeń staje się nie tylko ładna, ale także przydatna, a jej wykorzystanie jest bardzo praktyczne.

Całość podzielona została na kilka tematów, które poruszają różne kwestie, ale także wzajemnie się dopełniają: Sad w fabryce, Wejście do miasta, Zielone osiedle, Ekomaszyna, Wypoczynek nad wodą.

¹² <http://landarchs.com/shipyard-site-transforms-stunning-ecological-park/>

¹³ <http://www.architonic.com/aisht/parco-dora-latz-partner-landschaftsarchitekten/5101739>

¹⁴ <http://landarchs.com/landgrab-city-urban-farm/>

ZDJĘCIE 3 ZHONGSHAN SHIPYARD PARK - ZDJĘCIE ZE STRONY: WWW.LANDARCHS.COM

KONCEPCJA UKŁADU PRZESTRZENNEGO I FUNKCJONALNEGO

Projekt został stworzony zgodnie z Dekalogiem Architekta Krajobrazu wg Thorbjorna Anderssona, który przedstawiony został w artykule czasopisma Architektura Murator:

1. Przede wszystkim słuchaj miejsca, kontekst jest najważniejszy.
2. Niech główna idea decyduje o projekcie, na początku nie skupiaj się na drobiazgach.
3. Zaczynaj od opracowania projektu w dużej skali. Najpierw idea, potem dizajn.
4. Wykorzystuj krajobraz, włącz dalsze otoczenie do swojego projektu.
5. Delikatny dotyk może być lepszy od radykalnych działań.
6. Stosuj duże formy. Inaczej niż w architekturze, to nie człowiek jest punktem odniesienia, ale krajobraz.
7. Pomyśl, jak miejsce będzie wyglądało o zmierzchu.
8. Wykorzystuj różnice poziomów.
9. Zwracaj uwagę na granice i obrzeża.
10. Używaj ponownie; re-use i recykling mają przyszłość.¹⁵

Cały obszar został scalony, uporządkowany i otwarty dla użytku publicznego . Nowa zabudowa nie wypełnia intensywnie całości, a jedynie służy dopełnieniu kompozycji. Dominuje zieleń, w dużej części będąca jednocześnie użytkową jak i pełniącą funkcje estetyczne - jak np. sad miejski. Całość spinają linie będące śladem zlikwidowanej bocznicą kolejowej. Każde wejście na projektowany obszar podkreślają symboliczne bramy wejściowe. Jest to nawiązanie

¹⁵ Zięba Krzysztof, Skandynawski dekalog architekta krajobrazu; Architektura Murator 06 2015; Warszawa 2015; s. 10

do bramy fabrycznej, przez którą należało przejść, aby dostać się na teren zakładu. Zachowane zostały budynki fabryczne, tworzą one dominanty (komin, zabytkowa hala) oraz płaszczyzny prowadzące wzrok (ciąg hal). Na układ przestrzenny i funkcjonalny duży wpływ mają ciągi piesze prowadzące od dworca do historycznego centrum i do zespołu szkół.

Podczas projektowania dużą wagę należało przyłożyć do ekspozycji czynnej i biernej ze względu na ciekawe widoki występujące zarówno w samym obszarze (komin, hala), jak i widoki z obszaru - otwarcie na zespół klasztorny, sylweta miasta.

ZAGADNIENIA KRAJOBRAZOWE, PRZYRODNICZE I TEMATYKA KONSERWATORSKA

Tereny pofabryczne, zwłaszcza te, na których produkcja odbywała się od XIX w. mają mocno zanieczyszczoną glebę. Również znajdujące się w ich pobliżu rzeki nie należą do czystych. Podobnie jest w Radomsku, gdzie przemysł wpłynął znacząco na jakość wody w Radomce, płynącej w granicach obszaru opracowania. Przez wiele lat zanieczyszczenia wpuszczane były bezpośrednio do koryta rzeki, w związku z czym przez ścisłe centrum miasta płynął ściek. Obecnie sytuacja się poprawiła, jednak nie jest idealna. W mieście znajduje się oczyszczalnia ścieków, która również korzysta z wód Radomki, jednak w granicach prawa.

Przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac związanych z nowym zagospodarowaniem opracowywanego obszaru, niezbędna jest rekultywacja gleby. W tym celu warstwę zanieczyszczonej gleby pokrywa się świeżą glebą. Później należy stosować uprawy odpowiednich roślin (przyczyniających się do powstawania próchnicy).

Projekt uwzględnia również rozbudowę sąsiadującej z obszarem oczyszczalni ścieków. Zastosowanie w niej nowoczesnych technologii pomogłoby oczyścić płynącą przez centrum rzekę Radomkę. Dzięki temu przestałaby kojarzyć się mieszkańcom ze ściekiem, a jej nabrzeże stałoby się miejscem do wypoczynku. Miasto po latach zwróciłoby się w stronę rzeki, zamiast się od niej odwracać. Oczyszczalnia ścieków rozbudowana zostałaby również o przestrzenie do tworzenia naturalnych kompostowników, gdzie gromadzić można bioodpady z ekofabryki i sadu miejskiego.

Działania konserwatorskie opierają się głównie na zachowaniu pozostałej zabudowy oraz infrastruktury industrialnej. Istniejące budynki nie zostały poddane przebudowie. Elewacje ciągu hal zostały oczyszczone z wtórnie położonych okładzin i przez to ujednolicone.

Nieistniejąca zabudowa została zaznaczona poprzez konstrukcje z "jednostek ogrodowych" w części wschodniej opracowywanego obszaru i poprzez donice na uprawy miejskie po stronie zachodniej. Odtworzony został też rysunek przebiegu torów bocznic kolejowej. Zaznaczony został w posadzce za pomocą światła oraz zieleni.

SAD W FABRYCE

Przez projektowany obszar przechodziła (nieistniejąca obecnie) ulica Sadowa. Nazwa ulicy powstała najprawdopodobniej jeszcze przed procesem industrializacji i była związana z funkcją terenu. Na mapie z 1937 roku¹⁶ widoczne są sady tuż przy działającej już fabryce - od południowego wschodu. Projektując przestrzeń należy pamiętać o przeszłości i warto do niej nawiązywać. Często jednak mając do czynienia z terenami pofabrycznymi, architekci skupiają się jedynie na industrialnym dziedzictwie i nie próbują sięgać głębiej i dalej w historię. Metalurgia

¹⁶ Mapa Wojskowego Instytutu Geograficznego - PAS 44 - SŁUP 29 - G - Radomsko; Warszawa 1937

w Radomsku istnieje od zaledwie stu pięćdziesięciu lat, a samo miasto liczy ich już prawie osiemset.¹⁷ Istotnym było zatem sprawdzenie, co działo się na tym obszarze wcześniej i przywołanie przeszłości w projekcie.

Sad, który istniał tam dawniej na pewno w zupełnie innej formie niż ten projektowany, doskonale wpisuje się w ideę społecznego publicznego i otwartego ogrodu. Wyniesienie go ponad poziom terenu sprawia, że staje się ważnym elementem kompozycji - stawia go niemal na równi z zabudową kubaturową.

Do wyniesionego ponad poziom terenu sadu prowadzą, znajdujące się z dwóch stron, monumentalne schody. Dzięki temu uzyskuje się wrażenie wchodzenia do starożytnej świątyni. Przestrzeń ta jest jednocześnie żartem architektonicznym, jak i skłaniającym do refleksji zabiegiem. Człowiek powinien zastanowić się nad miejscem roślin dających pożywienie w życiu a także w ogóle w świecie. Obecnie produkcja żywności tak bardzo oddaliła się od życia, że w np. Anglii dzieci mają problem z rozpoznaniem, skąd pochodzi dany produkt (wiele dzieci w badaniu wskazało, że jajka rosną na polu¹⁸).

Niewielki miejski sad staje się symbolem miejsca i jednocześnie może być użytkowany przez mieszkańców. Owoce może zbierać każdy, a przetwory z nich (nalewki, cydr, dżem, ciasto itp.) mogą być dostępne w kawiarniach i innych lokalach gastronomicznych znajdujących się na projektowanym obszarze. W dzisiejszych czasach, przy dobrze rozwiniętym transporcie nawet najbardziej egzotycznych produktów, ważne jest docenienie tego, co lokalne.

WEJŚCIE DO MIASTA

Ze względu na swoje położenie, opracowywany obszar po udostępnieniu go dla publicznego użytku tworzy skrót pomiędzy dworcem PKP i PKS (na zachód od obszaru) a zespołem szkół (na wschód od obszaru). Silny ciąg pieszy wschód-zachód musiał zatem zostać uwzględniony w projekcie. Projektowaniu go przyświecała chęć stworzenia interesującej i wartej zapamiętania drogi do szkoły, ponieważ to głównie uczniowie szkół ponadgimnazjalnych mieszkający poza granicami Radomska stają się potencjalnymi użytkownikami tej trasy.

Idąc od strony dworca pieszy zapraszany jest do wejścia na projektowany obszar poprzez budynek stanowiący bramę. Jest to nawiązanie do dawnego wejścia na teren fabryki, znajdującego się od strony ul. Kościuszki – każdy, kto chciał wejść na teren Metalurgii musiał przejść przez bramę. Zaprojektowany więc został budynek będący nową bramą dworcową. Nadwieszony wyższe kondygnacji i przejście w parterze zachęcają do pójścia dalej tą drogą. Takie wejście może także zapraszać przybyłych do Radomska na krótką chwilę – pasażerów PKP czy autobusu, np. czekających na przesiadkę.

Po przejściu przez Bramę Dworcową przed pieszym rozpościera się duży dziedziniec z zachowanym skupiskiem drzew iglastych, rysunkiem przebiegu torów bocznic kolejowej w posadzce oraz donicami, będącymi obrysem nieistniejących budynków, dla miejskich ogrodników. Istniejący, ale uzupełniony o nowe nasadzenia szpaler drzew prowadzi pieszego

¹⁷ Nowak Tomasz, Najstarsza topografia Radomska (do 1818r.). Przyczynek do dziejów miasta. W: Zeszyty Radomszczańskie: prace z dziejów Radomska i powiatu radomszczańskiego. T 3. Radomsko: Koło Polskiego Towarzystwa Historycznego w Radomsku, 2009, s. 23-48

¹⁸ <http://niewiarygodne.pl/kat,1031991,title,Alarmujace-wyniki-badan-Oto-najglupszy-narod-swiata,wid,14577819,wiadomosc.html>

dalej w głąb obszaru, nakierowując jego wzrok na dominantę, czyli komin fabryczny Metalurgii. Po minięciu dawnych hal oraz przejściu przez przywróconą ulicę Sadową (tworzącą ciąg pieszo-jezdny) przechodzień znajduje się na placu, którego centralną częścią jest widziany wcześniej komin. Elewacje placu tworzą zaś zabytkowe hale oraz wysoka zieleń szpalerowa.

Stając przy nowej ul. Sadowej pieszy mado wyboru trzy różne drogi. Pierwszą z nich wytycza szpaler drzew. Ciąg ten wzmocniony został przez nowy trakt kolejki elektrycznej i prowadzi on obok konstrukcji będącej tzw. „ekomaszyną”, gdzie rosną warzywa i owoce. Drugi szlak prowadzi pieszego pomiędzy konstrukcją składającą się z pojedynczych jednostek umożliwiających uprawę roślin pnących a wyniesionym o 1,5m sadem, a dalej budynkami szklarni. Trzeci ciąg pieszy daje możliwość przejścia obok lokali handlowo-usługowych znajdujących się w parterze nowoprojektowanego budynku mieszkalnego oraz obok sadu po drugiej stronie. Ciąg ten został wyznaczony zgodnie z rysunkiem nieistniejących już torów bocznic kolejowej. Wszystkie trzy drogi spotykają się przy kładce będącej kolejną bramą i przewieszanej przez rzekę Radomkę. Dalej tworzą już jeden szlak prowadzący przez istniejący park aż do ul. Narutowicza.

ZIELONE OSIEDLE

Radomsko jest miastem, które powiększało swoje terytorium poprzez włączanie okolicznych wsi w jego granice. Dominuje zatem luźna zabudowa domów jednorodzinnych, często z budynkami gospodarczymi czy wręcz stodołami. Z drugiej strony istnieje w Radomsku kilka dużych osiedli z zabudową wielorodzinną z czasów PRL-u, takich jak np. Osiedle Tysiąclecia, Osiedle Batorego. Historyczne centrum zdominowane jest natomiast przez zwartą zabudowę kamienic (część tkanki miejskiej nie przetrwała II Wojny Światowej). Duża część mieszkańców ma swoje korzenie na wsi, skąd pochodzą ich dziadkowie czy rodzice. Ludzie, którzy w większości spędzali swe życie na roli, zaczęli przenosić się do miasta, gdy rozwinął się przemysł.

Dzisiaj Radomsko dotyka ten sam problem, co większe miasta – rozlewania się zabudowy na obrzeża. Mieszkańcy miasta kupują niedrogie działki budowlane daleko od centrum, budują tam domy i urządzają ogrody. Z tego względu, żeby zachęcić radomszczan do zamieszkania w centrum w budynku wielorodzinnym, należy stworzyć warunki, które będą konkurencyjne dla domu z ogródkiem. Nie wystarczy wybudować apartamentowca, który będzie liczył kilkadziesiąt mieszkań o metrażu około 50m², ponieważ nie zostanie to uznane za ciekawą alternatywę mieszkaniową.

Projektowany budynek jest odpowiedzią na potrzeby współczesnych rodzin z miasta takiego, jak Radomsko. Mieszkania wyposażone zostały w kilka sypialni, salon i prawie zawsze w osobną kuchnię (a nie aneks kuchenny). Ze względu na sąsiedztwo związane z ekologiczną produkcją żywności – duża kuchnia oraz spiżarnia są atutem. Budynek posiada tylko jedną kondygnację mieszkalną (1. piętro) – parter przeznaczony został dla lokali handlowo-usługowych oraz pomieszczeń gospodarczych. W kondygnacji podziemnej znalazł się parking z miejscami parkingowymi dla każdego mieszkania, ale także uwzględniający potrzeby parkingowe lokatorów istniejącej kamienicy. Ponadto w podziemiu znajdują się pomieszczenia techniczne oraz gospodarcze, magazynowe. Najwyższa kondygnacja zaprojektowana została jako część wspólna, integrująca na różne sposoby mieszkańców zarówno nowego budynku jak i istniejącej kamienicy. Przewidziane zostało miejsce na sąsiedzkie przedszkole z częścią zadaszoną oraz otwartą, przestrzeń dla ogródków doniczkowych, strefa aktywnego

wypoczynku, czyli otwarta zewnętrzna siłownia, miejsce do urządzania większych przyjęć czy też grillowania, pomieszczenie gospodarcze służące np. do wywieszania prania z możliwością otwarcia panoramicznych okien w sezonie wiosenno-letnim oraz przestrzeń do wypoczynku, leżakowania. Daje to możliwość powstania lokalnej dobrze działającej społeczności, gdzie sąsiedzi się znają, a nie pozostają anonimowi.

Całość współgra z istniejącą zabudową. Nowy budynek domyka istniejącą kompozycję, wypełnia pierzeję od ul. Kościuszki. Elewacja nawiązuje do podziałów poziomych sąsiedniej kamienicy. Zaprojektowana została, jako ceglana z jasnymi gzymsami oraz ceglanym, malowanym na grafitowo parterem. Kolorystyką oraz materiałami nawiązuje do sąsiedniej zabudowy. Podziały pionowe wyznaczają okna typu porte-fenetre, które wraz z elementami z blachy perforowanej nadają bryle bardziej wertykalny charakter. Całość wieńczy narożnik będący wertykalnym ogrodem - wzrok przechodniów idących od strony centrum miasta ulicą Kościuszki skupia się właśnie na nim.

EKOMASZYNA

W dzisiejszych czasach żywność, w tym warzywa i owoce produkowane są masowo, często w wielkich halach, bez dostępu do słońca. Do uprawy używa się dużych ilości pestycydów. Produkty pokonują bardzo duże odległości zanim trafią do sprzedaży, w związku z tym przechowywane są w chłodniach i mocno konserwowane.

Świadomi konsumenci poszukują alternatywy. Niestety obecnie żywność, tzw. ekologiczna jest dużo droższa od tej z supermarketu, a nie każdy ma dostęp do warzyw i owoców uprawianych w przydomowych ogródkach i nienawożonych. Niektórzy mieszkańcy miast korzystają z ogródków działkowych, które jednak często są nieatrakcyjne, a przede wszystkim zamknięte dla ogółu, zajmując dużo przestrzeni w mieście. Inni natomiast nie mają czasu na pielnie i dbanie o ogród, a chcieliby mieć dostęp do lokalnych produktów.

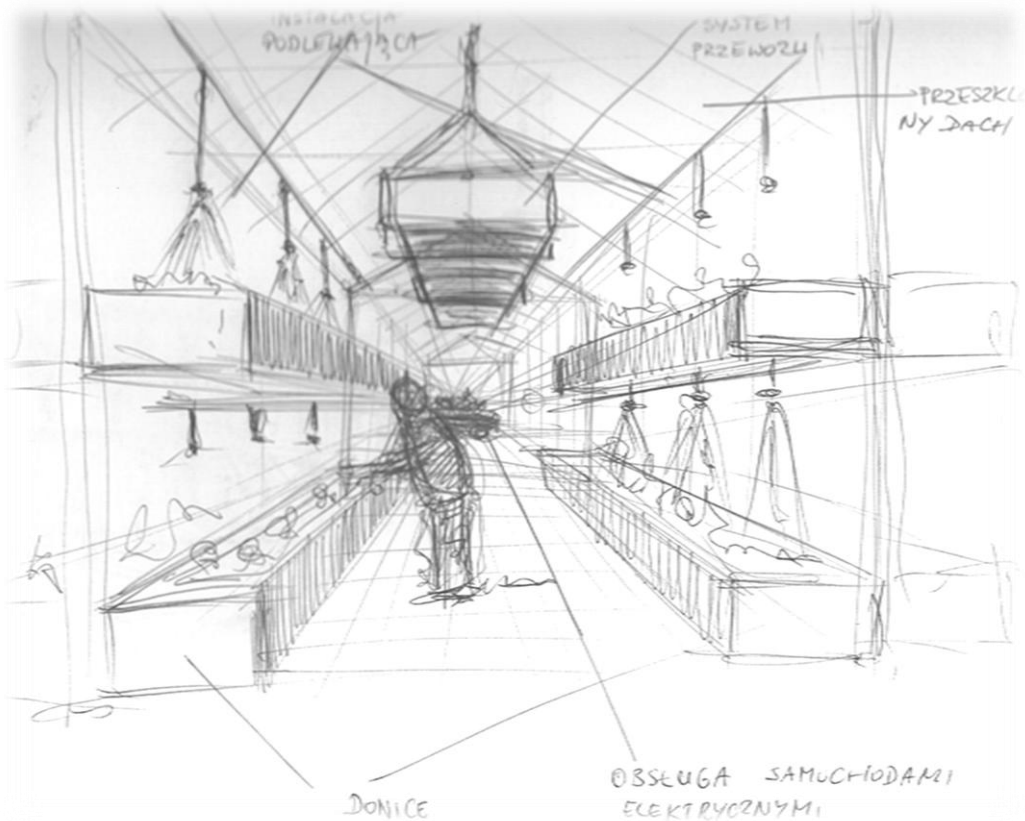
Tak zrodził się pomysł stworzenia "miejskiego ogrodu", który łączy w sobie pomysł ogródków działkowych, nowoczesnych ekologicznych upraw oraz ideę społecznego działania. Zaprojektowane "jednostki ogrodowe" składają się z modułów pojedynczych (4m x 4m x 4m) z płaskim dachem, pojedynczych (4m x 4m x 6m) z dachem dwuspadowym oraz podwójnych (8m x 4m x 6m) z dachem dwuspadowym. Jednostki można łączyć w większe zespoły, otwarte lub zamknięte. Ich stalowa konstrukcja umożliwia obudowanie każdego z modułów panelami z blachy lub szkła, dzięki czemu stają się wielofunkcyjne, ale jednocześnie nawiązuje do hal fabrycznych, jak i do branży, w której działała zawsze Metalurgia.

W projekcie zespoły "jednostek ogrodowych" umieszczone zostały we wschodniej części opracowywanego obszaru w miejscach nieistniejącej fabrycznej zabudowy. Przypominać mają o jej istnieniu, a nie są wierną rekonstrukcją - brakuje informacji o kształcie i wyglądzie zburzonych budynków. Dwa zespoły jednostek znajdujące się najbliżej nowoprojektowanej ulicy Sadowej są otwartymi kubikami, które podobnie jak ogródki działkowe, dostępne są dla mieszkańców. Brzegowe moduły są zabudowane szkłem, co uniemożliwia dostęp potencjalnym złodziejom. Dostęp do ogródków mają jedynie ich użytkownicy poprzez wejście zabezpieczone kartą lub innym systemem. Nad całością dodatkowo czuwać może ochrona. Taka mała enklawa tworzyć będzie małą społeczność, która w naturalny sposób zintegruje się ze sobą.

Znajdujący się w tej samej linii zespół najbliższej rzeki Radomki został zaprojektowany jako szklarnia z podwójnych modułów. Przejście alejką pomiędzy nimi daje wrażenie pobytu w oranżerii, gdzie zobaczyć można np. drzewka pomarańczowe lub po prostu pomidory.

W północnej części obszaru znajdują się jeszcze dwa zespoły składające się również z podwójnych modułów. Tworzą one swego rodzaju nowoczesną, ekologiczną „fabrykę” warzyw i owoców, która w razie powiększenia się obszaru i potrzeb, może się rozrastać.

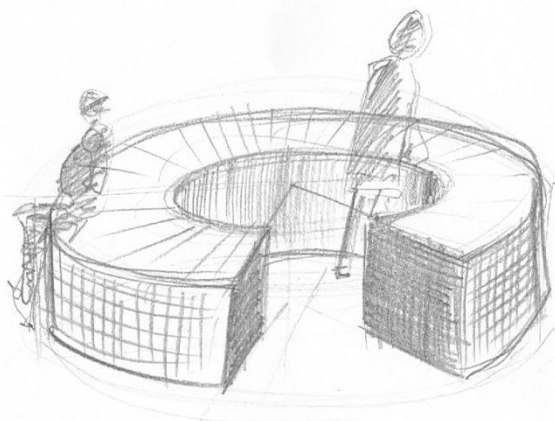
Ekologiczna "fabryka" tworzy rozbudowaną, ale prostą strukturę składającą się z przestrzeni z donicami umieszczonymi na dwóch poziomach z odpowiednim systemem nawadniania oraz szklanym dachem w celu dostarczenia niezbędnych elementów do wzrostu roślin, pomieszczeń technicznych, w których znajdują się systemy zasilania, pompa wody, itp. oraz dróg dla komunikacji kołowej - transport odbywa się za pomocą niewielkich elektrycznych samochodów ciężarowych. Donice, w których rosną warzywa można przemieszczać za pomocą szyn i wieszaków umieszczonych pod kalenicą. Umożliwia to łatwy dostęp do donic położonych wyżej. Brzegowe moduły oprócz wypełnienia ścian stalowymi panelami, zostały wyposażone w panel składający się z ocieplenia wełną mineralną i licem z blachy. Zespół "fabryki" można powiększać, rozbudowywać w zależności od potrzeb i możliwości terenu - W przyszłości istniejące zakłady mogą zaprzestać produkcji i niezagospodarowany pofabryczny obszar znacznie się powiększy. Wejście do „fabryki” odbywa się poprzez specjalne śluzy, co jest szczególnie istotne w okresie jesienno-zimowym. Do dyspozycji pracowników zaprojektowane zostały pomieszczenia socjalne i szatnie.

RYСУNEK 4 SCHEMAT DZIAŁANIA "EKO-FABRYKI"

Obsługa komunikacyjna ogrodowych zespołów odbywa się za pomocą znajdującej się w północnej części obszaru drogi dojazdowej oraz projektowanej elektrycznej kolejki, która porusza się projektowaną ulicą Sadową od strony dworca a następnie rozwidla się skręcając na placu z kominem fabrycznym lub ciągnąc się dalej prosto i dojeżdża do terenów oczyszczalni, która w projekcie została rozbudowana tak, aby zapewnić możliwość tworzenia na jej terenie kompostowników. Kolejka może zatem przewozić odpady (suche, zwiędłe liście itp.) do kompostowników a dojrzałe warzywa do hal znajdujących się przy dworcu (stąd mogą być załadowywane do samochodów transportowych i przewożone do lokalnych sklepów). Zaprojektowana została zabudowa osłaniająca teren oczyszczalni. Znajduje się tam centrum badawcze, laboratoria, administracja niezbędna do obsługi ekofabryki.

Dodatkowo na głównym placu z kominem może odbywać się targ warzywno-owocowy w wybrane dni tygodnia, gdzie swoje produkty mogą sprzedawać zarówno pojedynczy użytkownicy terenu, jak i pracownicy ekologicznej "fabryki". Plac ten został zaprojektowany w całości z nawierzchni utwardzonej, jednak od komina w stronę budynku parkingu biegnie "pęknięcie" w posadzce placu, w którym znajduje się zieleń (odporna na deptanie). Symbolizować ma to wejście nowej "zielonej" funkcji na industrialny obszar. Na placu znajduje się mobilna mała architektura pełniąca jednocześnie funkcję kramu i ławki, co sprawia, że miejsce to może być wykorzystywane na wiele sposobów.

RYSUNEK 5 KONCEPCJA ŁAWKI - KRAMU

Radomsko jest niewielkim miastem, jednak nie stoi to na przeszkodzie wprowadzania innowacyjnych rozwiązań. Za jego przykładem pójść mogłyby inne miasta, dzięki czemu ludzie mogliby mieć dostęp do żywności produkowanej tuż obok nich, a nie np. w Holandii. Warzywa i owoce można zbierać naprawdę dojrzałe, ponieważ nie muszą przebywać długiej drogi w chłodniach. Zapewnia to zdrową, ekologiczną żywność na wyciągnięcie ręki.

WYPOCZYNEK NAD WODĄ

Od wielu lat rzeka Radomka kojarzy się mieszkańcom miasta z brudnym ściekiem, który wielu chciałoby ukryć w obszarze centrum. Przemysł działający w Radomsku przez ponad sto lat wypuszczał zanieczyszczenia bezpośrednio do niewielkiej rzeczki płynącej przez historyczną część miasta. Dziś proces ten został zatrzymany, jednak działająca w mieście oczyszczalnia ścieków nie wyeliminowała całkowicie problemu. Wszystko to powoduje odwracanie się miasta od rzeki i brak chęci wykorzystania możliwości, jakie daje przestrzeni publicznej.

Projekt ten powstał między innymi z chęci zapoczątkowania zmian – głównie w myśleniu – mieszkańców oraz władz miasta. Dlatego też w opracowywanym obszarze, przez który przepływa Radomka (jest to miejsce, gdzie dawniej wpływało do rzeki prawdopodobnie najwięcej zanieczyszczeń) stworzone zostało miejsce zachęcające do wypoczynku nad wodą. Projekt przewiduje łagodne zejście w stronę koryta rzeki na jej zachodnim brzegu – podzielone

na promieniście ułożone pasy zejścia w postaci pochylni i szerokich niskich stopni umożliwiają zejście bliżej wody wszystkim ludziom - również osobom starszym oraz niepełnosprawnym czy też ludziom z wózkiem dziecięcym. Tak zaprojektowane nabrzeże umożliwia odpoczynek na stopniach oraz na łagodnie schodzącej ku wodzie zieleni.

Na projektowanym obszarze poszerzone zostało koryto rzeki, tworząc niewielki zalew, nad którym rozciąga się kładka (będąca przedłużeniem dachu budynku usługowego), która umożliwia oglądanie terenów dawnej Metalurgii a także zabudowań klasztoru z innej perspektywy. W rozlanej niecce znajdują się specjalne systemy oczyszczające wykorzystujące zastaną infrastrukturę pofabryczną.

ZESTAWIENIE WSKAŹNIKÓW URBANISTYCZNYCH

Dla obszaru opracowania w projekcie przedstawione zostały poszczególne wskaźniki urbanistyczne:

- Powierzchnia terenu – 140988 m²
- Powierzchnia zabudowana – 35239 m²
- Intensywność zabudowy – 0,25
- Powierzchnia biologicznie czynna – 25618 m²

BIBLIOGRAFIA

Alexander Christopher, Język wzorców. Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne sp. z o.o. , 2008

Bogdanowski Janusz, Kompozycja i planowanie w architekturze krajobrazu. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Wydaw. Polskiej Akademii Nauk, 1976

Cullen Gordon, Obraz miasta. Warszawa: Ośrodek Brama Grodzka Teatr NN, 2011

Lynch Kevin, Obraz Miasta, Kraków: Wydawnictwo Archivolta Michał Stępień, 2011

Mieczyński Grzegorz, Firmy radomszczańskie w dwudziestoleciu międzywojennym: katalog. Radomsko: Polskie Towarzystwo Historyczne Oddział w Radomsku, 2013, s. 233 - 235

Nowak Tomasz, Najstarsza topografia Radomska (do 1818r.). Przyczynek do dziejów miasta. W: Zeszyty Radomszczańskie: prace z dziejów Radomska i powiatu radomszczańskiego. T 3. Radomsko: Koło Polskiego Towarzystwa Historycznego w Radomsku, 2009, s. 23-48

Sapała Marta, Mniej. Intymny portret zakupowy Polaków. Warszawa: Grupa Wydawnicza Relacja, 2014

Wejchert Kazimierz, Elementy kompozycji urbanistycznej. Warszawa: Wydawnictwo Arkady, 2008

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

<http://landarchs.com>

<http://www.architonic.com/aisht/parco-dora-latz-partner-landschaftsarchitekten/5101739>

<http://landarchs.com/landgrab-city-urban-farm/>

<http://www.metalurgia-nieruchomosci.pl>

<http://www.bip.radomsko.pl>

<http://www.landezine.com>

RYSUNKI I PLANSZE